

MORGENBLADET

Homoseksualitet i koloniene

Europas koloniale verden var preget av maskulin etos og underskudd på kvinner. Under slike betingelser må homoseksualitet nødvendigvis ha vært utbredt, skriver Morgenbladets anmelder. En ny britisk utgivelse kaster uventet lys over kolonitiden.

Langhelle, Aage

«På slutten av det 19. århundre og begynnelsen av det 20. århundret skapte koloniene mange muligheter for forskjellige uttrykk for homoerotikk, homososialitet og homoseksualitet,» skriver Robert Aldrich i boken *Colonialism and Homosexuality*. Mange menn med en seksualpraksis som ikke passet inn under de gjeldende lover og regler i Europa, skrevne så vel som uskrevne, søkte seg til koloniene. Aldrich undersøker blant annet forholdet mellom mannlig homoseksualitet og europeisk imperialisme gjennom å ta for seg livet og karrieren til et utvalg menn. Noen av de mest kjente er «Lawrence of Arabia», Cecil Rhodes, Wilhelm von Humboldt, Rimbaud, Andre Gidé og den sentrale franske imperialisten Marshal Lyautey. Aldrichs mål er ikke å «oute» sine objekter, men å vise hvordan deres ønsker om emosjonell eller seksuell nærhet til andre menn i koloniene var med på å påvirke hele deres politiske, filosofiske og kunstneriske produksjon.

Dyneløft. På grunnlag av hundrevis av dagbøker, rettsprotokoller og overleverte historier prøver Aldrich å rekonstruere livet til homoseksuelle menn i koloniene. Boken belyser en utbredt rasistisk fremstilling og romantisering av det fremmede blant kolonisatorene. Han skildrer langvarige vennskap, men også gjensidig nyttige forhold og ren utnyttelse. Alle disse betegnelsene kan være beskrivende for forfatteren E.M. Forster som boken vier et helt kapittel til. Alle erfaringene han gjorde i det britiske imperiet og ikke minst hans dype langvarige vennskap med indiske Masood fikk Forster til å bli en kritiker av den imperialistiske politikken. En del lesere vil nok synes Aldrich blir vel spekulativ. I enkelte tilfeller leser han inn et homofilt eller homososialt aspekt i forskningsmaterialet uten å nevne konkrete hendelser i personenes liv som kan underbygge en slik antagelse. Men ved å se på et historisk tema med et skjevt blikk får man et annet perspektiv på de generelle historiske forhold. Knappt en dyne forblir uløftet i dette forsøk på å belyse et av de mest mørklagte kapitlene fra kolonitiden.

Dårlig underbygget. Men Aldrich nøyer seg ikke med å rekonstruere på det personlige planet – han går så langt som til å hevde at homoseksualitet og samfunnets reaksjoner på det spilte en viktig rolle i selve kolonialismen. En svært dristig påstand. La oss følge det litt videre: Michel Foucaults skriver i *Seksualitetens historie* (om europeiske forhold) at man ikke kan redusere seksualitet til lyst og tilfredsstillelse av lyst, men at man også må se på seksualitet som et uttrykk for makt og maktstrukturer.

Bruker man dette som modell for globale forhold i kolonitiden, utgjør de seksuelle forbindelsene mellom koloniasator og kolonisert et maktforhold. Språkbruk og utbredte forestillinger i kolonitiden kan også leses inn i et slikt mønster. Man snakket om å trenge inn i jomfruelig land. Det ble knyttet forbindelser mellom fysikk og karakteregenskaper – asiater er små, feminine og seksuelt passive, arabere er farlige og bare aktive, afrikanske menn har stort kjønnsorgan og så videre. Hvite menn holdt seg svarte elskere – ikke omvendt.

Men samtidig undergravde homoseksuelle koloniasatorer et forventet adferdsmønster. Det var velkjent at hvite menn i koloniene hadde passivt analt samleie med svarte menn. Med en slik adferd brakte de forholdet maskulin/feminin ut av balanse, overskred etniske grenser og truet dermed det koloniale herredømme. Diskresjon var viktig, for kolonimaktene slo stort sett like hardt ned på homoseksualitet i koloniene som i Europa. Det er dokumentert ved en rekke rettsprotokoller. Koloniene skapte andre sosiale rom, men var ikke noe homsenes paradys. Alt dette er for så vidt ikke noen ny erkjennelse. Spørsmålet er om Robert Aldrich kan underbygge sin påstand om at homoseksualitet spilte en så sentral rolle i den koloniale historien. Jeg kan ikke se at han gjør det.

Postkolonialisme. Han gjør en flott jobb med å dokumentere og rekonstruere hendelser fra kolonitiden, men han er ikke like sterk på bearbeiding og analyse av materialet. Et forslag til en slik lesning av kolonialismen burde vært fulgt opp med dokumentasjon av konkrete hendelser som direkte påvirket det storpolitiske spillet som pågikk. Boken skildrer mange enkeltskjebner, men formidler ikke et inntrykk av at de enkelte hendelsene la politiske føringer eller endret den koloniale politikken.

Det er også vanskelig å si noe om hvor utbredt homoseksualitet var i koloniene. Stort sett ble homoseksuelle «episoder» fortiet og alle spor slettet, fordi alle parter så seg best tjent med det. Til tross for en rekke «case studies» blir forskningsmaterialet for mangelfullt til at jeg synes man kan trekke en slik konklusjon som Aldrich gjør. Aldrich sier han *undersøker* forholdet mellom homoseksualitet og kolonialisme. Jeg vil heller si at han *viser* at det er et forhold.

Når man i vår postkoloniale tid skriver en bok med tittelen *Colonialism and Homosexuality* er ikke det uproblematisk. Aldrich prøver å se med et *gay* postkolonialt blikk. Men et postkolonialt blikk inkluderer den koloniserte og dennes bevissthet om å bli sett av den andre. Som Aldrich også påpeker er det veldig lite materiale som representerer de kolonisertes blikk på hendelsene. Menn som innledet forhold til europeiske menn ble ofte fremstilt på en «avpersonifisert» måte. På bilder eller tegninger kom det ofte ikke frem hvem de var, de havnet ofte under betegnelsen «innfødte».

Med Aldrichs bakgrunn som hvit australsk akademiker, og med et kildemateriale som hovedsakelig stammer fra kolonimaktens arkiver, må det bli et blikk som lettere ubevisst eller bevisst identifiserer seg med koloniasatoren og ikke den koloniserte. Når man tar dette i betraktning, samt det faktum at boken er så steds- og tidsbegrenset at Latin-Amerika faller utenfor, kan man paradoksalt nok få en følelse av imperialistisk tenkning. Det har de siste årene vært skrevet en rekke interessante bøker som tar for seg homoseksualitet i enkelte land under kolonitiden. Aldrich's bok er en i denne rekken, og den er ikke den ultimate boken om homoseksualitet og

kolonialisme som tittelen kunne lede en til å tro. Boken legger hovedvekt på de franske og engelske koloniene i Afrika, Asia og Sørhavet, samt settlerne i Australia.

Til tross for innvendingene er dette et viktig bidrag til den postkoloniale kulturhistorien.

Colonialism and Homosexuality er en svært informativ, lettlest og velskrevet bok med rikelig kildehenvisninger og videre tematiske referanser. Boken som fint både kan brukes som oppslagsverk eller leses i ett fra perm til perm blir aldri kjedelig, men en del gjentakelser, spesielt på slutten, kunne med fordel ha vært sløyfet.

Robert Aldrich:

Colonialism and Homosexuality

Routledge. London 2003. 436 s.

Publisert 30. juli 2004